

Микола ШЕШКО,
керівник зразкового художнього колективу – студії образотворчого мистецтва
«Олівець-маловець» Будинку дитячої та юнацької творчості м. Горохів

Пленерні етюди акриловими фарбами



Автор ділиться досвідом організації та проведення пленерних занять з образотворчого мистецтва із використанням акрилових фарб, а також висвітленням ефективних методів формування у вихованців художньо-естетичного сприйняття природи, розвитку колористичного бачення та творчої самостійності під час виконання етюдів на відкритому повітрі.

Ключові слова: акрилові фарби, пленерні етюди, живопис.

Mykola Sheshko. Plein Air Studies in Acrylic Painting.

The author shares his experience in organizing and conducting plein air art classes using acrylic paints, as well as highlights effective methods for developing students' artistic and aesthetic perception of nature, their sense of color, and creative independence while creating open-air studies.

Keywords: acrylic paints, plein air studies, painting.

Сучасний український живопис – це потужне явище. Він охоплює як традиційне мистецтво (іконопис, реалізм), так і сучасні форми (абстракція, експресіонізм, стріт-арт). У новітній історії особливе місце займають картини, що відображають війну, революцію, біль і гідність. Серед сучасних авторів відзначаються Матвій Вайсберг, Олександр Ройтбурд, Анатолій Криволап, Влада Ралко, Іван Марчук – лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка [4].

Етюд – це коротка, зазвичай швидка за виконанням художня робота, яка має на меті *зафіксувати головне враження* від природи: світло, колір, настрої, просторові відношення. Він не обов'язково повинен бути завершеним твором, це радше спостереження, творче дослідження, начерк живописом.

У живописі етюди часто виконують на пленері – просто неба, безпосередньо з природи. Це дозволяє художнику тренувати зір, розвивати відчуття кольору, світлотіні та композиції. Особливо важливо, що етюди вчать бачити красу в буденному, помічати нюанси кольору й світла, які в звичайних умовах залишаються непоміченими.

Основні риси етюдів:

- швидкість виконання (від 15 хвилин до кількох годин);
- лаконічність у виражальних засобах;
- зосередженість на одному завданні – передати колір, освітлення, форму тощо;
- часто використовується як підготовча робота до більшого твору;
- може бути як монохромним, так і кольоровим.

Навіщо виконувати етюди?

- Щоб тренувати спостережливість.
- Щоб вивчати зміни кольору і світла в різних умовах.
- Для розвитку композиційного мислення.
- Як вправу для оволодіння технікою матеріалу – зокрема, акриловими фарбами.

Етюди – це своєрідний щоденник художника. У них – моменти захоплення, миттєві враження, художні роздуми, які згодом можуть стати основою для великих творів або залишитися самостійними перлинами творчості.

Я завжди наголошую на важливості пленерного живопису в освітньому процесі.

Пленер (від фр. *en plein air* – «на відкритому повітрі») – це особлива форма творчості, коли художник працює просто неба, безпосередньо в природному середовищі. Тут надзвичайно важливо вловити світло, повітряний простір, тональні співвідношення, передати настрої природи в конкретний момент часу. Робота на пленері загартовує око художника, вчить спостережливості, швидкого мислення та відчуття кольору.

Акрилові фарби – це сучасний живописний матеріал, який поєднує в собі найкращі властивості акварелі й олії. Вони виготовлені на основі акрилової емульсії, мають насичені кольори, швидко висихають і після висихання стають водостійкими. Завдяки цьому акрил зручний у використанні на пленері – коли художник працює просто неба, швидко реагуючи на зміну освітлення, погоди чи кольорного стану природи.

Акрил дозволяє працювати як у прозорих шарах, подібно до акварелі, так і пастоно, імітуючи мазок олійного живопису. Він добре лягає на різні поверхні – ґрунтоване полотно, картон, фанеру, навіть папір. Фарби не мають різкого запаху й легко змішуються між собою, що особливо зручно для учнів та юних художників.

Під час написання пленерного етюд акриловими фарбами важливо швидко визначити головне кольорове співвідношення й композиційний центр. Спочатку легкими мазками намічають основні маси – небо, землю, дерева, воду. Потім поступово уточнюють форми, освітлення, колірні переходи. Завдяки швидкому висиханню акрил дає можливість швидко виправляти помилки й накладати нові шари без ризику змішування фарб.

Такі етюди допомагають художникові тренувати спостережливість, відчуття кольору та композиції. Робота акрилом на пленері розвиває здатність передавати настрій природи, зміну освітлення й колорит певного стану – ранку, полудня чи вечора.

Практичне писання етюд

1. Опис написання зимового етюд акриловими фарбами «Засніжена дорога»

Загальна інформація

Назва: «Засніжена дорога».

Час доби: перша половина дня.

Погода: початок – ясне сонячне небо, завершення – хмарність.

Тривалість роботи: приблизно 2 години.

Матеріали: акрилові фарби, пензлі, палітра, ґрунтований картон, етюдник.

Локація: засніжений лісопарк або лісосмуга з відкритою дорогою.

Початок роботи та ескізне бачення

З самого початку враження від зимового пейзажу були яскравими: **сонце пробивалося крізь гілки,**

підсвічувало **блискучий сніг** на дорозі та кущах, а чисте небо мало м'який **блакитно-фіолетовий відтінок**. Це враження і стало основою композиції (фото 1).

Роботу я розпочав із **легкого ескізу** на ґрунтованій основі з графітного малюнку, потім почав **фарбою**, широкими площинними мазками. Це дозволило відразу задати загальний колорит і настрій етюд (фото 2).

Плямова закладка кольору і світла

У наступному етапі я окреслив **основні маси кольору**:

– Небо – в ніжно-блакитно-фіолетових переходах, що передавали глибину й морозність.

– Лінія горизонту – із **синьо-бурими чагарниками** та **деревами зліва**, покритими снігом.

– Дорога – з м'якими світло-сірими плямами, які імітували **сонячні відблиски на снігу**.

– Тіні – сині, й ультрамаринові з **блакитним рефлексом неба** (фото 3).

На передньому плані з'явилася **замерзла калюжа**, яку я писав прозоро-холодними кольорами з легким блиском білого, щоб передати ефект **віддзеркалення неба**.

Розвиток глибини та простору

Щоб надати пейзажу глибини, я почав працювати з перспективою та планами:

– Ближчі об'єкти мали **тепліші, контрастніші відтінки**, а дальні – **розмиті, холодні, менш насичені**.

– **Чагарники ліворуч** доповнили композицію: їхні темні гілки контрастували з білим снігом, а **сніг на гілках** було написано дрібними мазками, що створювало ефект пухнастості.

Окрему увагу я приділив **тональному балансу**: небо залишалось світлим, а внизу композиції поступово з'являлися **глибші тіні**, що створювало враження простору й прохолоди.



Фото 1



Фото 2



Фото 3

Фінальні мазки й зміна погоди

Коли погода почала змінюватися – **небо стало сірішим, а сонячне світло згасло**, – я вже наблизився до завершення роботи. Встиг зберегти **атмосферу саме сонячного ранку**, яка була головною ідеєю етюд (фото 4).



Фото 4

Фінальні штрихи:

– Акценти на блискучому снігу на дорозі – яскравими білими мазками з додаванням жовтуватого та світло-блакитного.



Фото 5

– Віддзеркалення в калюжі – легким лєсированням.

– Поглиблення тіней ліворуч, щоб створити **контраст зі світлом у центрі роботи**.

Задоволення від процесу

Незважаючи на низьку температуру, робота принесла велике задоволення. Було цікаво відчувати, як рухається світло, як змінюється колір у зимових умовах, і встигнути зафіксувати мить до того, як вона зникла.

Я задоволений тим, що вдалося передати:

– **сонячну погоду та чисте повітря**, що відчувається в блакиті неба;

– **замерзлу калюжу**, яка додає глибини та інтересу передньому плану;

– **чагарники й дерево**, покриті снігом, що формують бокові межі композиції та створюють відчуття захищеного простору.

Підсумок

Цей етюд – не лише зображення зимового пейзажу, а й **враження від морозного сонячного дня**, зафіксоване через кольори, тіні й ритми природи. Він – як спогад, написаний пензлем (фото 5).

2. Опис написання весняного етюд акриловими фарбами «Цвітіння сакур»

Назва: «Цвітіння сакур».

Тривалість роботи: приблизно 2 години.

Техніка: акрил, пензлі, палітра.

Основа: полотно.

Локація: алея, обсаджена квітучими деревами.

Погода: сонячна, м'яке весняне світло.

Загальна атмосфера та задум

Весна – час розквіту, легкості й оновлення. Етюд «Цвітіння сакур» створено під враженням від неймовірного цвітіння сакур, які росли вздовж алеї, утворюючи ніжно-рожевий, майже казковий краєвид. Цей момент цвітіння – дуже короткий, тому важливо було встигнути зафіксувати не лише форми, а й відчуття світла, пахощів і свіжого повітря.

На дальньому плані видно, як починає **цвісти каштан**, а **листя черешні** ще тільки розпускається – ніжне, соковите, свіже. Сонце грає на пелюстках, світло проходить крізь гілки, створюючи **мереживо тіней** і відблисків на алеї.

Початок роботи та композиція

Перший етап – визначення композиції. Я обрав **центральною перспективу алеї**, що візуально веде глядача в глибину, крізь **арку з рожевих квітів** (фото 6).

– Легкий начерк зроблено олівцем, акрилом, розведеним водою, – **намічено лінії дерев, межі доріжки та горизонт**.

– Відразу обрано **головний фокус** – головна сакура, ліворуч центру, які обрамлюють простір і визначають основний ритм композиції.



Фото 6

Підмалювання та кольорова закладка

– Фон (небо) покрито **дуже світло-блакитним тоном** із домішкою теплого білого – він не конкурує з цвітом, а створює м'яке середовище.

– Дерева й кущі на задньому плані (каштан, черешня) – **розмиті плями світло-зеленого та м'ятного відтінків**, щоб створити глибину.

Сакури почали «розцвітати» вже на ранньому етапі:

– Спочатку – **небо, заднє холодне тло**, без деталей.

– В середині – **загальні рожево-малинові маси**, без деталей.

– Потім – **введення холодніших відтінків рожевого, бузкового**, щоб передати глибину цвіту та об'єм крон.

Робота з кольором і світлом

Акрил дуже зручно передає **легкі шари кольору** – я використовував напівпрозорі мазки, щоб створити ефект повітря, пелюсток, крізь які пробивається світло (фото 7).

– Сонячне світло падає справа – тому на кронах сакур більше **тепліх рожевих відблисків**, а тіні мають **фіолетово-блакитний** відтінок.

– На стовбурах дерев і гілках використовував **графітні коричневі та сірі кольори**, подекуди з домішкою рожевого, щоб надати деревам ніжності.

Деталізація й завершення форми

Після основної кольорової структури почалась робота над:

– **фактурою сакур** – тонкі мазки світлішим кольором на темніших плямах, щоб створити ілюзію пелюсток;

– **каштаном** – у глибині етюдю бліді плями цвіту на тлі зелені, написані злегка розмитими мазками;

– **черешнею** – її листя лише починає розкриватися, тому було зображено свіжими зеленими мазками з додаванням жовтого.



Фото 7

Доріжку та тіні від квітучих дерев створено **градаціями сірого, бузкового, бежевого**, із легким натяком на **рожеві пелюстки**, що опадають на землю, і блакитними рефlekсами від неба.

Фінальні акценти та узагальнення

– **Пелюстки сакури на передньому плані** – мазки по сухому пензлем, що передають легкість і рух.

Світлові акценти – додані на краї гілок, пелюстки й освітлену частину алеї.

Композицію збалансовано: глибина в центрі, легкість по боках, **кольоровий ритм** сакур урівноважений зеленню дальнього плану (фото 8).



Фото 8

Задоволення від процесу

Робота над цим етюдом була особливою: пленер серед весняного цвіту, м'яке світло, аромати, які підсилювали емоційне сприйняття кольору. Незважаючи на те, що цвітіння сакур – коротка мить, вдалося вловити стан природи, що оновлюється, зафіксувати початок весняної повноти життя.

Я задоволений тим, що зміг передати:

– легкість та святковість цвітіння сакур;

– глибину простору алеї та її ритм;

– поєднання рожевого, зеленого та блакитного як символів весни, ніжності й надії.

Підсумок

Етюд «Цвітіння сакур» – це не просто пейзаж, це **емоційний спалах весни**, спійманий у кольорі. Це фрагмент чарівного вечора, де кожна квітка, кожна тінь на дорозі говорить про життя, рух і пробудження (фото 9).

Висновки. Пленерні етюди акриловими фарбами є ефективним методом розвитку художнього бачення, просторового мислення та навичок живопису серед вихованців студій образотворчого мистецтва. Вони сприяють формуванню в учнів здатності спостерігати природу, передавати враження від побаченого через колірну палітру та композиційне вирішення.

Застосування акрилових фарб у пленері дозволяє поєднувати яскравість і насиченість кольору з технічною зручністю та швидкістю висихання, що є важливою умовою роботи на відкритому повітрі. Учні опановують не лише технічні прийоми акрилового живопису, але й вчаться працювати в умовах змінного

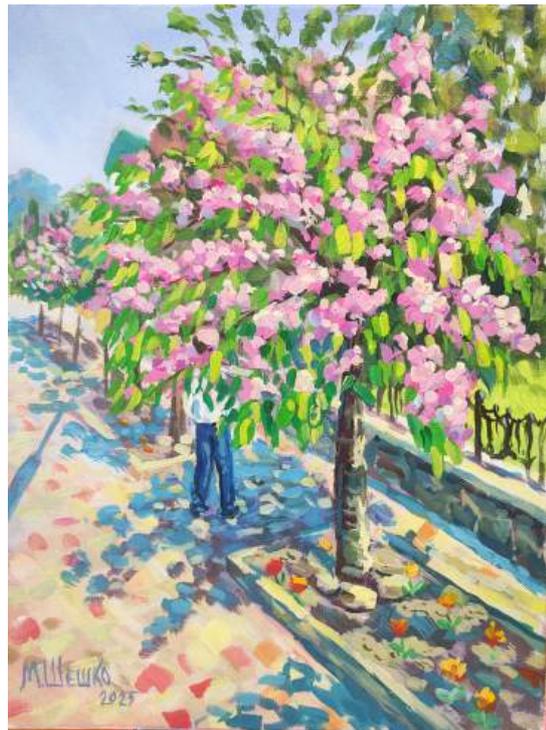


Фото 9

освітлення, перспективних побудов і передачі повітряного простору.

Таким чином, упровадження пленерних занять із використанням акрилових фарб розкриває нові можливості у творчому розвитку дітей та юнацтва, поглиблює їхні знання з образотворчого мистецтва та надихає на подальші художні пошуки.

Використані джерела

1. Андриєнко Т. О. Основи живопису : навч. посіб. Київ : Либідь, 2012. 112 с.
2. Вержбицька І. Пленер як одна із форм роботи студії образотворчого мистецтва : навч. програма з позашкільної освіти художньо-естетичного напрямку. *Позашкільля*. 2017. № 11. С. 47–52.
3. Жердзіцький В. Є. Живопис. Техніка і технологія : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. Харків : Колорит, 2006. 327 с.
4. Живопис : навч. посіб. / О. Ч. Чирва та ін. ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2021. 149 с. URL: https://eprints.kname.edu.ua/61347/1/2021_%D0%9F%D0%95%D0%A7_7%D0%9D_%D0%96%D0%98%D0%92%D0%9E%D0%9F%D0%98%D0%A1.pdf (дата звернення: 17.06.2025).
5. Красний Е. К. Пленер. Створення художнього образу в пейзажі. *Мистецтво в школі*. 2018. № 11. С. 29–31.
6. Методичні рекомендації до проведення занять з практики «Пленерна» (для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної форми навчання зі спеціальності 023 – Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація) / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова ; уклад. : Н. Вінтаєва, Д. Вінтаєв, М. Лобко-Зампасці. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2021. 56 с. URL: <https://eprints.kname.edu.ua/60188/1/2021%2011M%20печ%20МЕТОДИЧКА%20Пленер%20практика%20испр%203.pdf> (дата звернення: 17.06.2025).
7. Михайленко В. Є., Яковлев М. І. Основи композиції. Київ : Каравела, 2023. 304 с.
8. Музыка О. Пленерна практика як важливий компонент підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2012. № 6 (2). С. 47–52.
9. Пленер: практика з образотворчого мистецтва : навч.-метод. посіб. / МОН України, Уман. держ. пед. ун-т ім. П. Тичини ; уклад. О. Я. Музыка. Вид. 2-ге, допов. Умань : Візаві, 2021. 150 с. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/15730/1/ПЛЕНЕР%20%281%29.pdf> (дата звернення: 17.06.2025).
10. Семешко Е. Г. Деякі особливості виконання пленерних етюдів як складової художньої освіти. *Проблеми сучасності: мистецтво, культура, педагогіка* : зб. наук. пр. / Луган. держ. ін.-т культури і мистецтв; за заг. ред. В. Л. Філіппова. Луганськ : Вид-во ЛДІКМ, 2010. Вип. 15. С. 217–221.
11. Тимошенко А. Пленер як спільна естетична платформа. *Образотворче мистецтво*. 2014. № 4. С. 102–103.
12. Черватюк В. Методичні рекомендації з пленерного живопису для молодих художників. *Українська академія мистецтва*. 2013. Вип. 21. С. 44–51.
13. Його ж. Пленерний живопис – невід'ємна складова художньої освіти. *Актуальні проблеми мистецької практики і мистецтвознавчої науки*. 2010. Вип. 3. С. 403–409.